



12.3.2026

**Helsingin kaupunginmuseon lausunto Eteläsataman saarten asemakaavan muutoksen ehdotuksesta**

HEL 2023-011371 T 10 03 03

Helsingin kaupunkiympäristön toimialan asemakaavoituspalvelu on pyytänyt kaupunginmuseon lausuntoa Eteläsataman saarten asemakaavan muutoksen ehdotuksesta. Museo tarkastelee hanketta perustehtävänsä mukaisesti kulttuuriympäristön vaalimisen näkökulmasta.

Suunnittelualue (saaret ja vesialue) sijaitsee Kaivopuiston ja Katajanokan kaupunginosassa. Asemakaava (kaavaratkaisu) koskee Valkosaarta, Luotoa, Ryssänsaarta ja Katajanokanluotoa sekä niiden ympärillä olevaa vesialuetta. Asemakaava on Valkosaaren, Luodon, Ryssänsaaren ja Katajanokanluodon ensimmäinen. Asemakaavalla pyritään turvaamaan alueen luonto- ja kulttuuriympäristöarvot sekä mahdollistamaan nykyisten merellisten palveluiden säilyminen ja kehittäminen. Tavoitteena on myös mahdollistaa ravintolatoiminnan jatkuminen. Valkosaarelle ja Katajanokanluodolle on suunnitteilla virkistys-, veneilyn ja kilpapurjehduksen tarpeisiin uusia aallonmurtajia ja laitureita sekä toimintaa tukevia uudisrakennuksia alueen arvot huomioiden. Rakentaminen sovitetaan alueelle siten, että kulttuurihistorialliset-, rakennustaiteelliset-, maisemalliset- ja luontoarvot voidaan säilyttää. Pääosa alueen vanhoista rakennuksista ympäristöineen suojellaan.

Alueella on voimassa Helsingin yleiskaava 2016, jonka mukaan Valkosaari, Luoto ja Katajanokanluoto ovat merellisen virkistys- ja matkailun aluetta. Ryssänsaari on yleiskaavassa virkistys- ja viheraluetta. Suunnittelualue sijoittuu maakunnallisesti arvokkaiden kulttuuriympäristöjen Helsingin empire-keskusta ja kivi- ja puukaupunki sekä Helsingin edustan merimaisema alueille. Alue on maisemallisesti yhtenäinen virkistys- ja matkailualue, jonka laivaväyliltä aukeaa edustavia näkymiä kohti Helsingin kaupunkialuetta. Merellinen Helsinki on yksi Suomen 27 kansallismaisemasta. Valkosaaret, Ryssänsaari ja Katajanokanluoto sijaitsevat myös Suomenlinnan maailmanperintökohteen suoja-alueella. Suunnittelualue sijoittuu lisäksi valtakunnallisesti merkittävien rakennettujen ympäristöjen (RKY) Kaivopuisto, Olympiarakennukset ja Katajanokan vanha osa läheisyyteen.

Saarten kulttuuri- ja maisemahistoriallisia ominaispiirteitä ja arvoja on selvitetty ympäristöhistoriallisessa selvityksessä (Arkkitehtitoimisto Arkbyroo oy, 2023). Näkyvällä ja tunnistettavalla paikalla merellisen Helsingin rannikkomaisemassa sijaitseviin Valkosaariin on alkuaan kuulunut kolme saarta: Eteläinen ja Pohjoinen Valkosaari sekä Valkosaaren-



12.3.2026

kari (Blekholmsgrundet). Nykyisin Pohjoinen Valkosaari tunnetaan nimellä Valkosaari, ja siihen on yhdistetty täyttömaalla alun perin erillisenä saarena ollut Valkosaarenkari. 1800-luvun lopussa nykyinen Luodon saari tunnettiin vielä Eteläisenä Valkosaarena, mutta nimi on myöhemmin muutettu ravintolan vaikutuksesta Luodoksi (Klippan). Saariin kuuluu myös Luodon eteläpuolella, noin 100 metrin etäisyydellä, sijaitseva pieni kallioinen luoto, Pikkuluoto. Kaavoitettavaan alueeseen kuuluu lisäksi noin 230 metriä Valkosaarista suoraan itään sijoittuva Ryssänsaari (Ryssholmen), joka ei nimellisesti kuulu Valkosaariin.

Valkosaarella on säilynyt saarten historiaan olennaisesti liittyneen telakkatoiminnan rakennuksia. Telakkatoiminta säilyi Valkosaarella pisimpään, aina 1960-luvulle asti, jonka jälkeen saari on ollut pursiseura NJK:n käytössä. Valkosaarella säilyneet telakkatoimintaan liittyneet rakennukset on rakennettu 1900-luvun alkupuolella, ja niistä merkittävimmät ovat nykyisin juhlatilana toimiva suuri venevaja sekä vanha telakkamestarin talo. Rakennukset ovat säilyneet ulkohahmoltaan lähes alkuperäisinä. Vuonna 1900 valmistuneessa arkkitehtitoimisto Estlander & Zettegrenin suunnittelemassa paviljonkirakennuksessa toimii ravintola NJK. Saarella on myös purjehdusseura NKJ:n laitureita, venevajoja, varastoja ja teknisiä apurakennuksia. NJK:n Valkosaarenkarin satamasta tuli Helsingin kaupungin virallinen vierassatama vuonna 1987. Nykyisin saarella on 125 laituripaikkaa veneille. Saarella on lisäksi vierasvenesataman toimintaan liittyvä apurakennus, jossa on wc-, pesu, sauna- ja suihkutilat.

Luodon saarella sijaitsee ravintola, sauna ja apurakennuksia. Luodon saarella sijaitsevasta Ravintola Klippanista on tehty rakennushistoriallinen selvitys (Arkkitehtitoimisto Ark-byroo oy, 2023). Ravintolarakennuksesta ja saunarakennuksesta tehtiin lisäksi nykytilainventointi syyskuussa 2023 RHS:n yhteydessä. Arkkitehti Selim A. Lindqvistin suunnittelema koristeellinen ravintolarakennus valmistui saarelle vuonna 1899. Puutarhasuunnittelija Svante Olsson laati suunnitelmat, joiden avulla karun teollisuuskäytön muokkaama saari pyrittiin maisemoimaan vehreäksi virkistysalueeksi. Alkuperäinen ravintolarakennus paloi kauttaaltaan jo seuraavan vuoden alkukeväästä, minkä jälkeen se rakennettiin uudelleen alkuperäispiirustuksia mukaillen. Paviljonkimainen ravintolarakennus on tyyllisesti omaleimainen sekoitus jugendia, art nouveauta ja skandinaavisesta perinnearkkitehtuurista lainattuja aiheita. Uudelleenrakennettu Klippan on muutamia käyttökatkoksia lukuun ottamatta palvellut yleisöä ravintolana tähän päivään asti.

Ryssänsaarella toimi läpi 1800-luvun meripelastusasema, mutta pääosin Ryssänsaari oli kuitenkin asuinkäytössä ja siellä asui etenkin kalastajia. Saari oli kaupungin omistuksessa, mutta saarta vuokraavat



12.3.2026

asukkaat rakennuttivat itse asuintalonsa saarelle. Meripelastusaseman ylläpito oli lisäehtona saaren vuokrasopimuksissa. Vuonna 1961 kaupunki osti saaren rakennukset. Ryssäsaari ei ole ollut 1970-luvulta lähtien enää vakituksessa asuinkäytössä. Saari on kuitenkin toiminut kalastustukikohtana vuokralaisten harjoittamalle kalastustoiminnalle. Saarella sijaitsee nykyisin kesäasunto sekä sauna talousrakennuksineen.

Katajanokanluodolla sijaitsee entinen luotsivartiotupa, joka rakennettiin pienelle kallioluodolle vuonna 1876. Rakennus, joka Museoviraston tietojen mukaan on ainoa 1870-luvun ulkoasussa säilynyt luotsivartiotupa, on arvokas esimerkki maamme luotsi- ja majakkahallinnon rakentamisesta ja rakennusperinnöstä. Luotsipäivystys saarella on lakkautettu. Vuonna 2002 tapahtuneessa tulipalossa luotsivartiotupa vaurioitui pahoin. Museovirasto arvioi tulipalon jälkeen, että interiöörikokonaisuus on kuitenkin osin säilytettävissä ja osin palautettavissa. Rakennuksen julkisivut ja katto jouduttiin suurelta osin rakentamaan uudestaan. Katajanokan luotsivartiotupa ja sen lähiympäristö on suojeltu rakennussuojelulain mukaisella suojelupäätöksellä, jonka ympäristöministeriö on vahvistanut vuonna 2007.

#### Kaupunginmuseon kanta

Kaupunginmuseo on lausunut päivitetystä asemakaavan osallistumis- ja arviointisuunnitelmasta 17.12.2025. Lausunnossaan museo korosti, että alueen suunnittelussa tulee huomioida sekä kulttuurihistoriallisesti ja kaupunkikuvallisesti arvokas kansallismaisema että sijoittuminen Unescon maailmanperintökohteen Suomenlinnan suoja-alueelle. Tämän takia suunnittelun tulee olla erityisen hienovaraista. Museo myöskin esiin lausunnossaan, että Valkosaaren toteutettavat uudisrakennukset ja rakenteet tulee sovittaa kooltaan ja materiaaleiltaan arvokkaaseen merelliseen ympäristöönsä. Kulttuurihistoriallisesti ja rakennustaiteellisesti arvokkaiden NJK:n ja Klippanin paviljonkien tulee myös säilyä maisemassa maamerkin omaisina rakennuksina.

Valkosaaren ja sen laiturialueitten käyttötarkoitukseksi on osoitettu asemakaavassa venesataman korttelialue (LV). Alueella sallitaan koontumis-, ravintola- ja saunatilojen sijoittaminen. LV-korttelialueelle slk-alueen ulkopuolelle saa rakentaa enintään 15 k-m<sup>2</sup>:n kokoisia talousrakennuksia ja katoksia yhteensä enintään 50 k-m<sup>2</sup> asemakaavan merkityn kerrosalan lisäksi ja rakennusalan estämättä. Saaren rakennustaiteellisesti, historiallisesti tai kaupunkikuvallisesti arvokkaat rakennukset on suojeltu merkinnöin sr-1 ja sr-2.

Luoto-saari on asemakaavassa osoitettu matkailupalvelujen korttelialueeksi, jolla ympäristö tulee säilyttää (RM/s). Asemakaavan mukaan



12.3.2026

alue on kaupunkikuvallisesti, kulttuurihistoriallisesti, maisemallisesti tai puisto-historiallisesti arvo kas. RM/s-korttelialueelle saa sijoittaa koontumis-, ravintola-, näyttely- ja saunatilaa. Käyttötarkoituksmerkintä mahdollistaa saaristomatkoilun kehittämisen. Ravintola Klippan on suojeltu asemakaavassa suojelumerkinnällä sr-1. Entiselle pesutuvalla on osoitettu suojelumerkintä sr-2. Talousrakennuksille on merkitty rakennusalueen rajat ja kerrosalat.

Ryssänsaari on asemakaavassa osoitettu loma-asuntojen korttelialueeksi, jolla ympäristö tulee säilyttää (RA/s). Alue on kaupunkikuvallisesti, kulttuurihistoriallisesti, maisemallisesti tai puistohistoriallisesti arvokas. RA/s-korttelialueelle saa sijoittaa yhden loma-asunnon. Saaren 1800-luvulla rakennetulle päärakennukselle on osoitettu suojelumerkintä sr-2, jonka mukaan rakennus on rakennustaiteellisesti, historiallisesti tai kaupunkikuvallisesti arvokas. Saarelle on lisäksi merkitty nykyisten huonokuntoisten talousrakennusten ja saunan paikalle rakennusalat, joille on mahdollista rakentaa uusi rakennus. Rakentaminen on sovitettava ympäristöön ja rakennuskantaan.

Katajanokanluoto on osoitettu asemakaavassa matkoilupalveluiden korttelialueeksi RM. Käyttötarkoituksmerkintä mahdollistaa saaristomatkoilun kehittämisen. Rakennusperintölailla suojellulle Katajanokanluodon luotsituvalla on osoitettu rakennussuojelulain mukainen suojelumerkintä srs.

Saaria ympäröivä vesialue on kulttuurihistorian kannalta merkittävää vesialuetta, jossa sijaitsee muinaismuistolain rauhoittamia vedenalaisia muinaisjäänteitä. Vedenalaisesta kulttuuriperinnöstä vastaa Museovirasto.

Kaupunginmuseo katsoo, että asemakaavaehdotuksessa on huomioitu saarten kulttuurihistorialliset ja maisemalliset arvot riittävin suojelumerkinnöin ja -määräyksin. Kaavaratkaisussa on otettu huomioon saarten erityispiirteet ja erilaiset käyttötarkoitukset ja kulttuurihistoriallisesti arvokas rakennuskanta säilytetään. Kaavaratkaisu sallii Valkosaarelle ja Katajanokanluodolle maltillisen rakentamisen, joka mahdollistaa saaristomatkoilupalveluiden kehittämisen, mutta ei muuta merkittävästi saariston luonnetta. Maltillista uudisrakentamista suunnitellaan maisemaan sekä luonnon- ja kulttuuriympäristöön sovitettuna. Luotoon ja Ryssänsaareen on merkitty asemakaavassa saarten käyttötarkoitukseen /s-merkintä, jonka mukaan ympäristö tulee säilyttää. Kaavaehdotuksessa pääosalle kulttuurihistoriallisesti arvokkaista rakennuksista on osoitettu suojelumerkintä sr-1 tai sr-2. Katajanokanluodon luotsitupa on osoitettu merkintä srs, jonka mukaan rakennus on rakennussuojelulailla tai rakennusperinnön suojelemisesta annetulla lailla suojeltu kohde.

**Lisätiedot****Postiosoite**  
PL 17401  
00099 HELSINGIN KAUPUNKI  
kulttuurijavapaa-aika@hel.fi**Käyntiosoite**  
Aleksanterinkatu 16  
Helsinki 17**Puhelin**  
+358 9 310 1060**Y-tunnus**  
0201256-6

**Helsingin kaupunki**

Kulttuurin ja vapaa-ajan toimiala  
Kulttuuripalvelukokonaisuus  
Kaupunginmuseo  
Kulttuuriperintöyksikkö  
Kulttuuriympäristöpäällikkö

**Lausunto**

5 (5)

12.3.2026

Katariina Ruuska-Jauhijärvi, tutkija, puhelin: 09 310 36473  
katariina.ruuska-jauhijarvi(a)hel.fi

Sari Saresto  
kulttuuriympäristöpäällikkö